

СИНДРОМЪТ БЪРНАУТ ПРИ РАБОТЕЩИТЕ В СФЕРАТА НА СОЦИАЛНОТО ПОДПОМАГАНЕ

Стефка Дойкова*

Представени са резултати от изследване в две дирекции за социално подпомагане в област Хасково, проведено с извадка от 80 изследвани лица. Основната цел е да се изследват проявите на синдрома бърнаут и влиянието на отделните фактори от условията на средата върху синдрома като цяло и неговите скали – емоционално изтощение, дехуманизация и намалена работоспособност. Установи се, че компонентите на синдрома бърнаут са изявиени сред работещите в сферата на социалното подпомагане от двете дирекции. Компонентът емоционално изтощение се проявява с по-високи нива сред младите специалисти и служителите с по-малък опит. Дехуманизацията и намалената работоспособност в двете дирекции са проявени в по-ниски стойности. Работещите с по-дълъг стаж и по-възрастните не преживяват по-силно проявите на синдрома бърнаут. Те са изградили подходящи стратегии за справяне и използват подходящи пожарогасители. Сред мъжете, работещи в тази сфера, компонентите на синдрома бърнаут са по-изявени. В различните направления на дейността на двете дирекции социално подпомагане не се наблюдават значими различия в проявите на синдром бърнаут. Параметрите на бърнаут синдрома са близки в двете дирекции независимо от различието в контингента на обслужваните лица. Корелацията между общия бал на бърнаут и компонентите му емоционално изтощение и дехуманизация е висока. Стойностите на корелацията между

* Стефка Дойкова — докторант в Института за изследване на населението и човека при БАН

Адрес за контакти: stdoikova@abv.bg

бърнаут и работоспособност е отрицателна. Обобщените резултати на изследването установиха статистическа значимост на проявите на компонентите на синдрома бърнаут при работещите в сферата на социалното подпомагане в две дирекции в област Хасково.

Психичните промени в личността, настъпващи в процеса на „отдаване“ в професионалната дейност, са предмет на изследователски интерес през втората половина на ХХ в. Най-често те са свързани с позитивното изграждане на професионалиста. Същевременно в процеса на тези изследвания се появи феноменът „професионална деформация“, най-често свързан с нарушения по отношение на злоупотреба със служебното положение, но нерядко и като рефлексия на негативното повлияване на същностни елементи от дейността върху личността: повишено напрежение, риск, опасност, вземане на решение при дефицит от време, осъзнаване на ограничените възможности на човека или постиженията на науката и техниката. Социалната отговорност на професията на работещите в сферата на социалното подпомагане в един свят на сложни, противоречиви и динамични социални, икономически и политически промени я прави особено трудна и рискована по своя характер. Много проучвания доказват, че степента на психическо натоварване при тази професия е значително по-висока в сравнение с редица други професии. В резултат на стресорите на работното място и на терена на работа могат да се появят редица психични, физически и поведенчески реакции, като бърнаута, депресията и психосоматичните заболявания.

Бърнаут-синдромът най-често се появява сред индивиди, ангажирани в обслужването на хора или помагачите професии, вероятно поради стреса, асоцииран със социалните взаимодействия между помагач и реципиент.

Терминът „професионално изпепеляване“ („burnout“) въвеждат през 70-те години на ХХ в. клиничният психолог Херберт Фройденбергер (1974) и социалният психолог Кристина Маслач (1976). Операционализацията на понятието се свежда до психологичен многофазен процес, характеризиращ се с разностранен набор от малоадаптивни копинг-реакции към високи нива на стрес в дейността на личността, който се изразява се чрез емоционално изтощение, деперсонализация и чувство за неуспех.

Синдромът на професионално изчерпване „бърнаут“ („burnout“ — изгаряне) е описан за първи път през 1974 г. от Фройденбергер при работещи в социални служби, които след около година работа ставали депресивни и емоционално изчерпани, нервни и раздразнителни, цинични и подозрителни към хората, с които работели (Freudenberger H., J. Staff B̄rnout, J. Soc Issues [; 1974; 30; 159-165).